

Fig. 1. Kirkegårdsportal 1806 (s. 813), tegnet af MN 1984 efter Mikkel Stobberups forslag i LA Vib.
Friedhofportal 1806, gezeichnet nach einem Vorschlag von Mikkel Stobberup.

KIRKEGÅRDE I RIBE

NOTER S. 818

Kirkegården på S. Hans Holm. Dens ældste og midterste del indviedes 1807 som fælles begravelsesplads for domkirken (s. 124f.) og S. Katrine kirke (s. 691 f.). Kirkegården optager nu hele det trekantede areal mellem byens to grave, den ældre, ydre Stampemøllestrøm og den yngre, indre (nu tildækkede) langs Gravsgade; kortsiden mod øst begrænses af Hundegades forlængelse (jfr. kortet s. 829, fig. 2). Området havde siden anlægget af den indre grav i 1300'rne ligget uden for bygrænsen.

Allerede i forbindelse med domkirkens hovedstandsættelse 1791-93 fremsattes planer om anlæg af en kirkegård uden for byen, således at begravelser i og omkring kirken kunne undgås. Endnu før forordningen af 1805 forbød begravelser i kirkerne, havde justitsråd Balle som kirkevæрге købt Franz Klynens toft, men købet blev ikke approberet af Kancelliet (Frost 1842, s. 117). Derefter lejedes »Lisbeth Doctors Toft« (fig. 2), der tilhørte S. Katrine, og på et stykke af den indrettedes den fælles kirkegård, som indviedes 1807. Domkirken fik tildelt det vestre og mindste stykke (sektion F, G og plæne I og II), S. Katrine det østre og største (sektion K, L, M og N).¹

Kirkegården blev hegnet med tjørn og kun i nord, mod Reberbanen, opsattes et stakit uden for hækken. Den eneste *indgang* til kirkegården var fra Gravsgade i nord; for at skaffe adgang

herfra købtes et stykke af Peder Jepsens havejord, så der i forlængelse af Puggårdsgade kunne føres en bro over grøften, som førte vandet til åen. På den anden side jævnedes et stykke af volden ved Reberbanen,² og her opførtes den endnu eksisterende *portal* med køre- og fodgængerlåger efter tegning af Mikkel Stobberup (fig. 1).³

Kirkegårdens placering mellem de to vandløb var ikke heldig. Vandet i grøften blev ofte stående og »forårsagede en rådden og stinkende lugt«, oversvømmelser fra åen og grundvandet kunne stå så højt, at »kisterne om for- og efteråret nedsænkes i vand«.⁴ For dog at gøre kirkegården mondæn besluttede stiftamtmand Moltke, der var gået ind for placeringen, at flytte sin begravede kone fra domkirkens skygge til den lyse kirkegård (se gravmonument nr. 1, fig. 4). 1814 beskrives kirkegården som meget smuk og med mindesmærker på næsten alle grave. Problemerne med det høje grundvand førte til, at man ved den første udvidelse måtte finde et passende terræn; 1867 erhvervedes jordlod nr. 5 af Ribe Ladegårdsmark, men den solgtes 1874, fordi de to kirkeinspektioner bestemte sig til at udvide den eksisterende mod vest på endnu et stykke af Lisbeth Doctors toft.² Siden udvidedes kirkegården mod vest, og 1902 mod øst. Hele kirkegården hegnes nu, foruden af hækken, af store elmetræer.

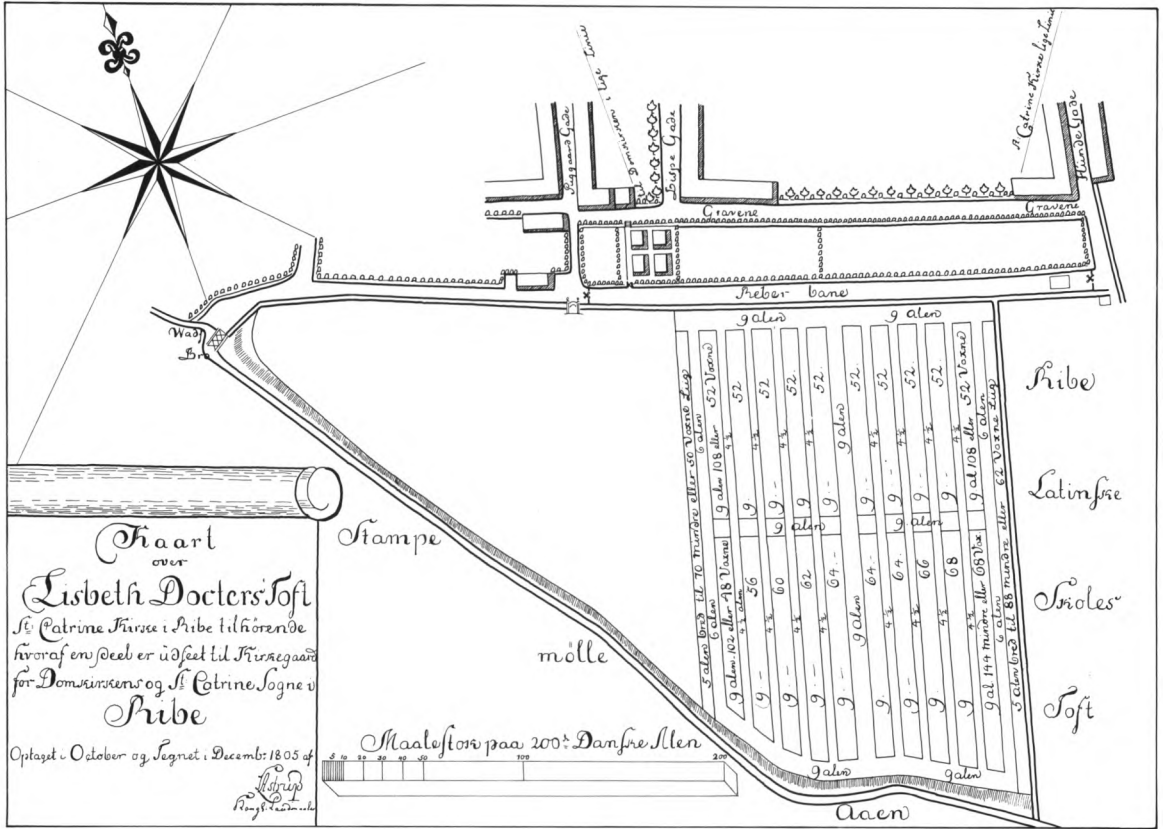

Fig. 2. Plan for indretningen af kirkegården på S. Hans Holm 1805. Farvelagt opmåling af L. Astrup i LA Vib. — Planzeichnung für den Friedhof auf der Insel St. Hans Holm 1805.

Et kapel opførtes 1890 mod Hundegade; det er tegnet af H. C. Amberg, af røde teglsten i nygotisk stil, og i forbindelse hermed er muret indgang. 1970-71 rejstes en toiletbygning helt mod vest.

Gravfund. 1898 er til Nationalmuseet indsendt en række smykker fundet af kirkegårdsgraveren: En fingerring af guld med ødelagt pladeindlæg for indfatning af en sten; to glatte guldfingerringe, den ene med indgraverede initialer: »SMCdK« og guldsmedemærke for Jerome Paul Lenoir i København (fra 1748);⁵ et par ørenringe af guld samt et spænde (Mus. nr. D 3793-96). Smykkerne formodes at have tilhørt medlemmer af familien Kaas.⁶

Annekskirkegården på Ribe Ladegårdsmark er anlagt sidst i 1920'erne. Første begravelse fandt sted 1934.

Kirkegårdsmonumenter. 1) (Fig. 4) o. 1807. Elisabeth Moltke, †1797, hvis begravelse var flyttet fra domkirken til den nye kirkegård på S. Hans Holm: »Fra / mørke grav / i Templets

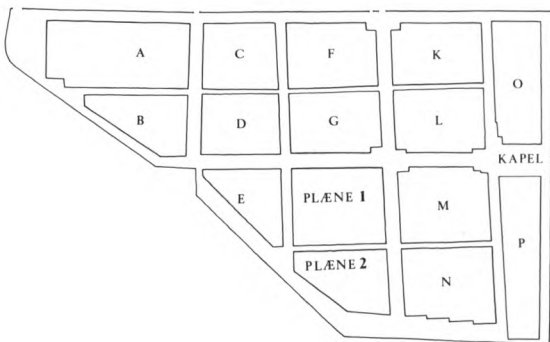

Fig. 3. Kirkegården på S. Hans Holm, tegnet af MN 1984 på grundlag af Volmer Rud Nielsens opmåling 1979. — Der Friedhof auf der Insel S. Hans Holm.

skygge / henførtes / efter 10 Aars Hvile / til dette lysere Hvilested / Asken / af / den forklarede Elisabeth / W.J. A. Moltkes ömme Ægtefælle / hans Börns hulde Moder / graziens Fortrolige, dydens varme Veninde / Maÿ 1807«. Retkantet sandstensstele, 126×62 cm, indskrift med fordybet, sortmalet kursiv. Sektion F.

2) (Fig. 5) o. 1807. Andreas Frausing Fridsch, født 9. aug. 1744, †19. dec. 1807. Stele af rødlig sandsten, ca. 185 cm høj. Rustikeret sokkel med hulkant, gravskrift med fordybende, sortmalede versaler på cirkulær, indfældet marmortavle under et åbent bueslag med bladbort. Stelen krones af trekantgavl med indfældet, hvidt marmorrelief forestillende en sommerfugl. Sektion F.

3) O. 1811. Biskop Stephan Middelboe. Han var født i Norge 1730, begravet 10. dec. 1911. Empirestele i brunrød, flammert sandsten, 165 cm høj, indskrift med fordybet, sortmalet skriveskrift; på monumentets bagside et gravvers.⁷ Sektion F.

4) O. 1818. Biskop Victor Christian Hjort, »Ridder af Dannebrog«, født 13. okt. 1765, †26. juli 1818. Skråtstillet, grå kalkstenstavle, 192×102 cm, med profilkant og ovalt skriftfelt. Fordybet skriveskrift, navnet med versaler; nederst hædrende gravvers forfattet af rektor P. N. Thorup.⁸ Sektion G.

5) O. 1824. Andreas Michael Eilschou, i 31 år apoteker i byen, født 10. nov. 1747 i Col-ding, †31. jan. 1824. Brunlig sandstensstele, 171 cm høj, på aftrappet fodstykke med bueniche, hvori en bikube af hvid marmor; stelen krones af trekantgavl med indfældet marmorrelief af to krydsende æskulapstave. Indskriften med fordybende versaler på stor, rektangulær, indfældet marmorplade, afsluttes med en lang, hædrende omtale. Plæne I.

6) O. 1825. Jens Michael Hertz, dr. theol., biskop og superintendent over Ribe stift, født 26. juli 1766, †2. juni 1825. Skråtstillet, hvid marmortavle, 86×52 cm, med fordybet skriveskrift. Plæne I.

7) O. 1831. Christian Carl Bjerrum, født 12. febr. 1769 på Olufgaard ved Warde, †27. april 1831 i Ribe. I året 1793 tog han borgerskab som

Fig. 4. Kirkegårdsmonument (nr. 1, s. 814), o. 1807, for Elisabeth Moltke. LL fot. 1980. — Friedhofsdenkmal, um 1807, für Elisabeth Moltke.

Fig. 5. Kirkegårdsmonument (nr. 2, s. 815), o. 1807, for Andreas Frausing Fridsch. LL fot. 1980. — Friedhofsdenkmal, um 1807, für Andreas Frausing Fridsch.

Fig. 6. Kirkegården på S. Hans Holm, gravgitter af støbejern. HS fot. 1955. — *Vom Friedhof auf der Insel St. Hans Holm, Grabgitter aus Gußeisen.*

købmand og eligeret borger i Ribe, og 19. jan. 1797 ægtede han jomfru Lovise Nicolette Gerdes, der efterlever ham med 6 børn og 15 børnebørn (jfr. nr. 13). Hvid marmortavle, 78×47 cm, med fordybde, sortmalede versaler. Nederst olielampe i relief, flankeret af blomsterrosetter. Plæne I.

8) O. 1831. Conrad Daniel Koefoed, biskop over Ribe stift, født 22. sept. 1763, †31. juli 1831, og hans hustru Sophie Dorthea Koefoed, født Teidseh 2. jan. 1776, †20. maj 1815. Skråtstillet, grå kalkstenstavle, 142×170 cm, med fordybde versaler, navne med skriftskrift; nederst mindeord. Sektion G.

9) O. 1832. Ane Kjerstine Kargaard, født 15. sept. 1831, †25. april 1832. Grå granitsten, 77 cm høj, med indfældet skrifttavle af hvidt marmor, fordybde versaler. Herover er indfældet marmorrelief, sammenlagte hænder omgivet af laurbærkrans, og ved siderne egeløv. Sektion M.

10) O. 1834. Christian Cornelius Eilchau, apoteker i Ribe, født 28. aug. 1777, †8. juli 1834. Skråtstillet, hvid marmortavle, 68×47 cm, med indskrift i fordybet antikva, navnet med versaler. I tavlens øvre hjørner blomsterroset. Sektion F.

11) O. 1835. Enkebispinde G. Middelboe, født 7. jan. 1760, †19. maj 1835. Hvid marmortavle, 56×44 cm, med fordybet, sortmalet skri-

gitter. Sektion G.
Fig. 7. Bogenbøger for familien ved Bjerrum og Giørtz siden 20. marts 1813, a. 1984, EN fot. b. 1955, endnu på familiegravsteder hegnet af støbejernsgitter. HS fot. — *Denkmäler für die Familien Bjerrum und Giørtz. a. 1984. b. 1955, noch auf Familiengräbern, umfriedet mit gußeisernen Gittern.*

12) O. 1839. Justitsråd, amtsforvalter Rasmus Nielsen, født 10. nov. 1765, †27. nov. 1839, og hustru Abelone Christine, født With 28. juli 1772, †11. okt. 1835. Skråtstillet, hvid

marmortavle, 82×55 cm, med fordybet, sortmalet antikva, navne med versaler; nederst gravvers. Sektion F.

13) O. 1844. Lovise Nicolette Bjerrum, født Gerdes 10. nov. 1767 i Ribe, †25. febr. 1844. Marmortavle svarende til mandens (nr. 7). Plæne I.

14) O. 1846. P. N. Thorup, rektor, født 3. april 1780, †26. okt. 1846, og hustru F. D. Thorup, født Abramowitz 1. sept. 1784, †16. juni 1844. Monument, 175 cm højt, bestående af et støbejernskors med kløverbladsender på høj granitplint med afrundede øvre kanter.

Indskrift med sortmalede, fordybde versaler på to af plintens sider. Sektion F.

15) O. 1849. Tage Christian Müller, biskop over Ribe stift, født 3. okt. 1780, †2. okt. 1849, og hustru Henriette Louise Müller, født Rasmussen, 28. juli 1789, †18. april 1857. Skråtstillet, hvid marmortavle, 65×43 cm, med fordybet, sortmalet antikva. Bag pladen, midt på

gravstedet, står et sortmalet jernkors i nygotiske former med indskriften: »Hos sig har Kristus beredt Sted for sine«. Sektion F.

16) O. 1850. Amtsprovst Hans Otto Brochner, forhenværende sognepræst til Nustrup menighed, født 2. maj 1766, †22. okt. 1847. Lys kalkstenstavle, 71×46 cm, sortmalede, fordybede versaler. Forneden relief med anker, kors, bog og palmegrene. Monumentet er opsat 1850.⁹ Sektion L.

17) 1853. M. C. S. Tolstrup, født Kaas 21. april 1765, †21. maj 1852. Enkelt, sortmalet støbejernskors, 105 cm højt, med kursivindskrift.¹⁰ Korset på fru Tolstrups grav opsattes 1853.⁹ Sektion K.

18) O. 1867. Jacob Brøgger Daugaard, i 17 år biskop over Ribe stift (sml. s. 484), født 17. sept. 1796, †5. jan. 1867. Hvid marmorplade, 76×45 cm, fordybet, sortmalet kursiv. På familiegravstedet sammen med seks tilsvarende gravminder, samlet omkring et monument bestående af et hvidt marmorkors på høj granitplint, 165 cm højt. Gravstedet hegnedes endnu i 1950'rne af et †støbejernsgitter,¹¹ nu af lave hække. Sektion G.

19) O. 1868. Købmand E. S. Pontoppidan, født 11. nov. 1824, †7. jan. 1868. Sortmalet støbejernskors, 115 cm højt, med vinranke. Versalindskrift, på bagsiden gravvers. Sektion K.

20) 1800'ernes 3. fjerdedel. Monument fra et gravsted for familien Bjerrum (jfr. fig. 7a-b). Kors på otte-sidet sokkel, 255 cm højt, alt i gennembrudt støbejern.¹⁰ Nu fritstående, idet

man i de seneste år har fjernet otte gravsten for familien tillige med et †støbejernsgitter. Sektion G.

21) 1800'ernes 3. fjerdedel (jfr. fig. 7a-b). Anne Cathrine Giørtz, født Høxbro, 20. sept. 1766, †4. febr. 1852, Christian Giørtz, født 22. sept. 1790, †10. maj 1860, Necoline Giørtz, født Bierrum, 17. sept. 1806, †8. aug. 1879, og Henriette Giørtz, født 8. april 1833, †3. maj 1835. Kors af hvidt marmor på seksidet sokkel af poleret granit, 230 cm højt, gravskrifter med fordybede versaler på soklen. Nu fritstående, endnu i 1950'rne på gravsted hegnet med †støbejernsgitter.¹¹ Sektion G.

22) O. 1888. Jacob Frederik Kinch, overlærer ved Ribe Katedralskole (sml. s. 87f.), født 23. maj 1817, †16. sept. 1888, og hustru Bertine Nicoline, født Krøyer, 19. marts 1825, †18. jan. 1863. To ens, skråtstillede, hvide marmorplader med fordybet indskrift. Sektion G.

†Kirkegårdsmonumenter. Et støbejernskors fra midten af 1800'rne henlå endnu 1980 på kirkegårdens materialplads.¹² Blandt de talrige, sløjfede gravmonumenter kan nævnes følgende, der 1845 opregnedes som de større »epitafier«, der da fandtes på den S. Katrine sogn tilhørende del af kirkegården:⁹ 1) 1815. Amtsforvalter Windfeldt og hustru, begravet 1813 og 1814. Marmor-monument rejst april 1815. 2) O. 1815. Købmand Niels Friis, begravet 25.

maj 1815. Mindesten. 3) O. 1816. Monument på »Borgercapitain« Falchs familiegravsted, en sten med ovenpå anbragt solur, »der anses for Ziir for kirkegården«. 4) 1817. Jens Thomsen Dreier og hustru, begravet 1811 og 1812. Mindesten sat af pastor Koch i Døstrup 29. sept. 1817. 5) O. 1835. Købmandsbetjent Maturin Krag, begravet 5. aug. 1834, og hustru, begravet 30. maj 1835. Mindesten. 6) O. 1840. Justitsråd Stenstrup, begravet 7. dec. 1840. Mindesten.

KILDER OG HENVISNINGER

Vedr. arkivalier henvises til fortegnelserne s. 52 og s. 809, vedr. litteratur og forkortelser til s. 54f.

NM2. *Indb.* ved Anette Kruse og Kirsten Kildegaard 1978. – *Beskrivelse* ved Sven Rask. Redaktionen afsluttet marts 1984.

Tegninger. LA Vib. Plan 1805 ved L. Astrup, tegninger til kirkegårdsport vedlagt Mikkel Stobberups overslag 1806, »nivelementstegning« til ny kirkegård 1871. *Ribe kirkegårdskontor.* Plan ved Volmer Rud Nielsen 1979.

¹ Frost 1842, s. 117. – Hermansen 1946, s. 266f.

² LA Vib. Ribe domk.s rgsk. 1591-1899.

³ LA Vib. Ribe domk.s insp. Indk. skr. 1801-1915. – Mikkel Stobberups arbejder er behandlet af Kirsten Agerbæk: *Klassicisme i Sydvestjylland. Bygmestrene Peder Frisvad og Mikkel Stobberup*, 1970, s. 27 f.

⁴ LA Vib. Ribe domk.s insp. Indk. skr. 1801-1915.

⁵ Bernhard Olsen: *De Kjøbenhavnske Guldsmedes Mærker fra Tiden før 1800*, i *Tidsskrift for Kunstindustri* 1982, nr. 201.

⁶ NM2. Indførsel og brev 22. 3. 1898.

⁷ Stelen, der er afbildet hos Hermansen 1946, s. 265, er næsten identisk med en stele i Sorø (DK. Sorø s. 106). Sorøstelen er rejst over C. L. v. Stemann (1730-1813), hvis hustru D. E. I. v. Schmettau må have kendt Middelboes hustru Georgine Grubbe Kaas, der havde været hofdame hos de russiske prinsesser i Horsens.

⁸ Hermansen 1946, s. 287, der gengiver gravskriften i sin helhed.

⁹ LA Vib. Ribe S. Katr.s rgsk. 1580-1899.

¹⁰ Korset er afbildet i Jeppe Tønsberg: *Gravkors af støbejern, ÅrbRibe* 1981.

¹¹ NM2. Fotografier 1955 af HS.

¹² Jeppe Tønsberg: *Gravkors af støbejern, ÅrbRibe* 1981, fig. 3.